

9. Як увести в практику навчальну програму з української мови (Передшкілля – 12-а класа) / Дейвіс Бетті. Міністерство освіти Альберти. – 1991. – С. 6-9.

THE SITUATION OF TEACHING UKRAINIAN DIASPORA'S CHILDREN THEIR NATIVE LANGUAGE IN ALBERTA (CANADA)

Alla Bogush

Abstract. *The article deal with short review of teaching Ukrainian Diaspora's children native Ukrainian in Province of Alberta at the historical perspective. The specifications of state papers of Ukraine to researching of best practices of teaching Ukrainian Diaspora's children their native Ukrainian at foreign countries are represented in it. The Ukrainian and foreign scientists researches which concerned to Ukrainian Diaspora in Canada and other countries are analyzed in the article. The initiation and development Ukrainian-speaking teaching children of Ukrainian Diaspora in Alberta, the state documents, programs and methodical recommendations for teaching children Ukrainian as a second language are described.*

The evaluation of socio-political process in independent Ukraine shows the democratic reformations in the country which set the two main tendencies: one side there is a revival of national consciousness, the other side there is an aspiration of closer contacts with foreign Ukrainian Diasporas.

The development of education native language of the Ukrainian Diaspora should be considered in the historical aspect in accordance with the socio-political situation in the country. First, the bilingual education of children of the Ukrainian Diaspora (Ukrainian and English) was introduced in 1912, and a year later the bilingual program was cancelled. In 1974 In Alberta was made for the first time the Ukrainian bilingual program for all children who wish to learn Ukrainian language.

In 1988, the Ministry of Alberta has adopted the document «Language Education Policy for Alberta», providing for the improvement of bilingual training programs for Ukrainian language (Preschool – 12 grades), valid to this day.

Key words: *Ukrainian language, program, bilingualism, education, Diaspora, Western Canada, Alberta, government, multiculturalism.*

ЕТАПИ ТА МЕТОДИ РОБОТИ НАД ДУХОВНИМИ ХОРОВИМИ ТВОРАМИ

УДК: 378.124+371.13+7.836

Лєснік О. С., Наку А. Ю., Радюшина С. О.

У статті висвітлено етапи та окремі ефективні методи роботи над духовними хоровими творами з урахуванням нерівномірної довузівської музичної підготовки студентів. Розроблено необхідні педагогічні умови. Означено доступний для навчального жіночого хору репертуар духовних творів, привертається увага до важливості застосування сучасної духовної музики українських композиторів, яка відкриває

перспективи удосконалення вокально-хорових навичок та здійснює виховний вплив.

Ключові слова: *духовна музика, репертуар духовних хорових творів, педагогічні умови, етапи та методи роботи.*

ЭТАПЫ И МЕТОДЫ РАБОТЫ НАД ДУХОВНЫМИ ХОРОВЫМИ ПРОИЗВЕДЕНИЯМИ

Лесник Е. С., Нау А. Ю., Радюшина С. А.

В статье освещены этапы и отдельные эффективные методы работы над духовными хоровыми произведениями с учетом неравномерной довузовской музыкальной подготовки студентов. Разработаны необходимые педагогические условия. Определён доступный для учебного женского хора репертуар духовных произведений, привлекается внимание к важности применения современной духовной музыки украинских композиторов, которая открывает перспективы совершенствования вокально-хоровых навыков и осуществляет воспитательное воздействие.

Ключевые слова: *духовная музыка, репертуар духовных хоровых произведений, педагогические условия, этапы и методы работы.*

STAGES AND WORKING METHODS FOR SACRED CHORAL WORKS

Lesnik O., Naku A., Radyushina S.

The article highlights stages and working methods for individual sacred choral works, taking into account uneven musical training of pre-university students. Available for an academic female choir repertoire of sacred works has been defined. The article draws attention to the importance of use of modern Ukrainian composers' sacred music, which opens prospects for improving vocal and choral skills and provides an educational impact.

Key words: *sacred music, repertoire of sacred choral works, stages and methods of work*

Постановка проблеми. Грунтовна теоретична й практична підготовка фахівців з високим творчим потенціалом є однією з головних задач сучасної педагогічної системи вищої школи. Вихідні концептуальні положення, що спрямовані на вирішення поставлених перед освітою завдань, висвітлено в таких державних документах, як закон України «Про освіту», державна програма «Освіта» Україна ХХІ століття, Закон України «Про загальну освіту».

Актуальними завданнями у вихованні майбутніх фахівців сьогодні вважаються ті, що пов'язані з відродженням національного духу, національної самосвідомості молоді, які можуть піднести рівень гідності українців і сприяти формуванню у них усвідомлення значимості і цінності нашої держави як невід'ємної складової європейської та світової цивілізації.

Означені завдання значною мірою можуть вирішуватися за допомогою хорового мистецтва, адже воно спроможне впливати на глибинні пласти психічних процесів, сприяти духовному удосконаленню, формувати розуміння високих життєвих цінностей.

Сучасний період розвитку вітчизняної хорового мистецтва пов'язаний з відродженням релігійної свідомості. Великий інтерес до духовної тематики, яка актуалізується у більшості саме в хоровій музиці, генетично пов'язаний з церковним співом і канонічними текстами, створення яскравих і неординарних творів в цій галузі творчості роблять необхідним і важливим її вивчення.

Хоровий спів займає значне місце в процесі підготовки майбутніх учителів музики. Він надає можливість виховати фахівців, які могли б не тільки вільно оперувати знаннями, вміннями й навичками, котрими оволоділи у процесі навчання, але творчо використовувати кращі досягнення педагогічної науки і музичного мистецтва. Особливого значення набувають питання оновлення репертуару хорів творами духовної музики, що вимагає певної спрямованості диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики.

Звернення до творів духовної музики в навчальному процесі ставить перед хормейстером ряд проблем, серед яких є ті, що вже піднімалися науковцями, але ще недостатньо розроблені та не мають достатнього висвітлення в літературі, а також ті, що пов'язані із специфікою конкретного навчального хорового колективу. Вирішення цих проблем потребує наукових пошуків та експериментальних випробувань.

Сучасна виконавська практика ставить перед хоровими колективами надзвичайно складні завдання, які неможливо вирішити на старому методичному фундаменті. Сьогодні ми все більше і більше потребуємо співака-художника: творчо ініціативного, багатого як особистість, як інтелектуала, і в голосовому відношенні (тут доречно аналогія: індивідум – суспільство; чим багатший у всіх відношеннях індивідум, тим більш багате суспільство) [7].

Метою даної статті є висвітлення певних етапів і методів роботи над духовними хоровими творами з жіночим хоровим колективом, співачки якого мають нерівномірну дозузівську музичну підготовку.

Аналіз наукових досліджень та літератури. В науковій літературі широко розглянуті різні аспекти диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики: питання з підготовки майбутніх учителів музики (О. Абдуллін, Л. Арчажнікова, Т. Борисенко, О. Віла-Боцман, Л. Гусейнова, І. Зязюн, О. Коневщинська, Н. Кузьміна, М. Михаськова, Т. Осадчая, Г. Падалка, О. Пехота, О. Рудницька, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін.), проблеми репертуару навчальних хорових колективів (Г.М. Анішева, В.І. Газінський, Т.О. Лозінська, К. Л. Дабіжа, К.К. Пігров, С.В. Світайло, Н.О. Герасимова-Персидська), жанрові особливості хорових творів (Л.О. Пархоменко, А.К. Терещенко, Б.М. Фільц). Ряд наукових робіт присвячено хоровій творчості окремих композиторів (Т.Ф. Гнатів, Т.А. Кривицької, О.Б. Письменної, М.В. Цуканової).

Виклад основного матеріалу. Високі вимоги до репертуару навчальних хорів є відзнакою нашого часу. Навчальний жіночий хор інституту мистецтв ПНПУ ім. К.Д. Ушинського складається зі студентів з нерівномірною дозузівською підготовкою (музична школа або навіть тільки кілька класів музичної школи, різні відділення музичного та педагогічного училищ або ін.), що ускладнює процес роботи над сучасним репертуаром, який вимагає певної музично-слухової розвиненості, а також вокальної підготовленості. Дану проблему розглянуто в роботі О. Віла-Боцмана [1].

Кінцевим результатом роботи над хоровими творами є публічні концерти, виступи на різноманітних конкурсах та фестивалях, на різних концертних майданчиках м. Одеси, інших містах України та за її межами. Хорова культура м. Одеси має свою історію, традиції та пишається іменами видатних хормейстерів (К.К. Пігров, Г. Люзнов, А. Серебрі, В. Пергут, Л. Бутенко, Ж.Х. Косинський Г.З. Захарова та багато ін.), які внесли свій значний вклад у формування та розвиток хорової культури міста. Таким чином, виступи на будь-якому концертному майданчику вимагає від хорового колективу високого професіоналізму.

На сьогоднішній день ідеальним вважається хоровий колектив, який може співати в різних вокальних стилях. Тому у вокальному вихованні необхідний пошук відходу від застиглих традицій академізму у звучанні хору. Наразі вимагається вокал тембрально більш гнучкий з ясним і виразним словом. Проте повинно залишатись непорушним положення, що всі основні модифікації в звучанні голосу хорового співака повинні здійснюватись на основі фізіологічно-раціональної техніки: звук, «опертий на диханні», максимальне використання резонаторної системи, єдинорегістрова будова голосу і т. п.

В дисертації Шатової І.О. [5] «Стильові основи Одеської хорової школи» приведено: розгляд теоретичних передумов вивчення виконавського стилю в музиці; розвиток поняття про виконавський стиль у зв'язку з хоровим виконавством, виявлення його особливостей як музикознавчої категорії; вивчення історичних основ хорової традиції; створення цілісного підходу до історії духовної музики як єдиного процесу формування національної хорової традиції; виявлення значення жанрово-семантичних можливостей духовної хорової музики на сучасному етапі; ролі авторства в контексті традиції церковного співу [6].

Твори сучасних українських і зарубіжних композиторів на релігійну тематику виділяються новизною музичної мови, хорової фактури та оригінальністю художніх ефектів. Засвоєння сучасних духовних творів навчальним хором має певні особливості, що повинні бути враховані в процесі роботи над твором. Це стосується строю та виконання поліфункціональних та нетерцієвих співзвуч, кластерів, атональних часток.

Звернення до хорових творів духовної музики, найбільш виправдано починати з духовної класики. В репертуарі жіночого хору – це були: А. Лотті «*Vere languores nostros*», Й.С.Бах «Дует з кантати №4», Й.С.Бах «Магніфікат – Терцет», Д.С. Бортнянський «Воспойте Господеви», А.С.Аренський «Тропар».

Ознайомлення з сучасною духовною музикою краще зробити на творах українських хорових композиторів. Науковці, які вивчають процеси, що відбуваються в сучасній українській духовній музиці, А. Ткаченко, О.Торба та ін., відокремлюють два напрями, диференційовані в залежності від функціональної спрямованості творів: літургійного та концертного призначення. До першого вони відносять твори, спрямовані на осягнення канонічних літургійних традицій: Л. Дичко («Літургія святого Іоанна Златоустого», «Урочиста Літургія»), М. Скорика («Літургія святого Іоанна Златоустого»), В. Польової («Херувимська», «Нині отпущаєши»), О. Козаренка («Острозький триптих»), В. Камінського («Пасхальна утрєня») і

багатьох інших авторів. До другого напрямку належать композиції на сакральні тексти та твори духовної тематики, які не передбачають виконання у межах церковної служби, наприклад: «Реквієм для Лариси» В. Сильвестрова, «Десять псалмів» В. Губи, «Три ірмологіони» та «З нами Бог» І. Небесного, кантата «Страсті Господа нашого Ісуса Христа» О. Козаренка, кантата «О Тобі радіє» В. Польової тощо.

Духовна тематика в широкому розумінні пронизує творчість Л. Дичко, яка органічно поєднує різні сфери виявлення українського національного й загальнокультурного начал – фольклорну (насамперед народнопісенну) та релігійну (християнську). Звернення до нового, сучасного усвідомлення релігійної музики, композиторська інтерпретація сакральних християнських текстів є однією з найяскравіших сторінок творчості цього автора. Адже саме у творах на релігійно-духовну тематику відбувається священне таїнство спілкування з Богом, віддзеркалюється особистісне авторське ставлення до таємниць Буття. 90-ті рр. – період відродження й розвитку духовних жанрів, який дістав назву «нової сакральності», або «нової релігійної хвилі». Саме в цей період Л. Дичко системно звертається до духовної тематики. Особисте сприйняття й споглядання автором сакральних образів, храмових споруд та їх внутрішнього вбрання, культової обрядовості загалом крізь призму власного суб'єктивно-поетичного світовідчуття виявилось в її духовно-релігійних творах, у яких поєднуються ознаки канонічних джерел із сучасними формами художнього мислення, принципами музичного формотворення та специфікою звукопису. Знаками залучення Л. Дичко до довічних ідеалів і цінностей, сакральної тематики відзначені окремі духовно-хорові твори («Псаломі 67» для жіночого хору *a cappella* та ін.) та авторські літургійні цикли. Л. Дичко зазначає: «Усі мої Літургії – масштабні та розгорнуті за формою. Усі вони поєднані ідейною сутністю – таїнством і сакральністю божественних істин» [4, с. 317]. У Першій Літургії св. І. Златоуста (1989), Другій Літургії (1990) для жіночого хору *a cappella* концептуальна художня ідея втілена засобами конфліктної драматургії за допомогою вокально-хорової темброво-фонічної колористики. У цих творах для концертного виконання переважає вільне авторське бачення релігійної образності, що позначилося на вільному трактуванні канонічного тексту та формотворенні. «Нехай царствує Господь» та «Антифон» з I Літургії – найкраще це ілюструють.

Псалом №38 Мирослава Скорика «Не карай мене, о Господи» належить до так званої групи благальних (ламентальних). Сповнений щирого покаяння, пригнічений стражданнями, самотністю, хворобою, псалмоспівець виливає в молитві свій біль Господові, покладаючи надію лише на Нього. Музика, відповідно до текстів, сповнена глибинної внутрішньої експресії, драматизму. Для музики псалма для жіночого хору композитор вибрав окремі рядки з Біблійного першоджерела та використовував новітні музикальні засоби.

Твір регента А. Грінченко «Радуються всі ангели» є також втіленням новітньої музичної структури для жіночого хору.

До репертуару навчального хору з метою знайомства з творами сучасної європейської духовної музики має сенс додати твори Б. Бріттена *Messa-brevis D-dur*, «Sanctus», «Benedictus», «Deo gracias» (Прославляння життя) з циклу пісень «Обряд Керол», Г. Сопра «Ave Maria», Боб Чилкота «A Little Jazz Mass»,

Запро Запрова «Хоровий концерт «Воспойте», Людмили Шлег Триптих «Крыша мира» №1, О.Микити «Царице моя преблагая», Джозефа Шнабеля «Transeamus», Девіда Вілкокса «Псалом №150». Такий репертуар надає гнучкість та впевнену професійність хористкам.

Особливістю методики роботи над духовними хоровими творами з хоровим колективом, співаки якого мають нерівномірну доувзівську підготовку, ми вважаємо застосування наступних педагогічних умов:

- створення на заняттях атмосфери свободи і поваги, що виключає можливість диктату, домінування позицій, створення умов для взаємообумовленого розвитку думки і досягнення мети;
- створення позитивного емоційного настрою;
- організація навчального процесу на основі співпраці, використання нетрадиційних форм і методів на першому етапі роботи над духовними творами (дискусія, бесіда та ін.), використання інформативно-пізнавальних форм навчання спрямованих на формування розуміння у студентів суті, специфіки, функцій хорового твору духовного змісту;
- використання методу аналізу як провідного з метою придбання практичних умінь інтерпретації духовних текстів, поступового і систематичного розвитку вмінь аналізу хорової партитури, набуття специфічних вокально-хорових навичок характерних для співу духовних творів.
- організація вокально-педагогічної діяльності в хоровому класі на основі співтворчості.

Перший етап роботи над духовним хоровим твором – теоретичний. Він передбачає ознайомлення з хоровою партитурою, аналіз хорового твору, звернення до музично-методичної, хорознавчої літератури.

Духовні твори вимагають інтелектуального осмислення, що передбачає оперування відповідною термінологією, поняттями, розуміння особливостей музичної мови, форм утілення музичних образів, словесну інтерпретацію інформації, перетворення або її трансляцію з однієї форми вираження в іншу, передбачення подальшого розвитку явищ, прогнозування результатів, які відтворюються за допомогою вербальної мови (у словесно-понятійному вигляді).

Музика має у своєму арсеналі ефективні засоби створення логічно розвивального потоку емоційних імпульсів, які викликають у слухача не тільки їх осмислення, а й роздуми про людину, час та долю світу. Це, за висловом Б.Асаф'єва, «інтелектуальні цінності», які створює «музична тканина, перетворюючи «сирі факти» – емоційну даність – на логічно розвинену тканину звучань» [2].

Другий етап – «налаштування хору». Це – актуалізація ладового слуху, тобто повторення і закріплення «традиційних» норм інтонування. Застосування і поєднання декількох ладів у рамках одного хорового твору є однією з особливостей сучасної композиторської творчості. Тому виконавець повинен вміти швидко перемикатися між різними ладами. Це вимагає продуманого підходу до налаштування музичного слуху і голосового апарату співаків.

Одним з ефективних методів актуалізації ладового слуху є розспівування хору на основі тетраходів, що належать до різних ладів народної музики

(мажор, мінор, фрігійський, лідійський та двічі гармонічний). Рекомендовано включати вправи на спів ладів від одного звуку, виділення та спів характерних акордів, у тому числі нетерцієвих. Враховуючи специфіку студентського колективу, рекомендується варіант вибудовування акордів шляхом накладення або співу звукоряду ладу з зупинкою на заданих ступенях, що утворюють дані акорди. Цей прийом також дозволяє вирішити певні завдання щодо ансамблю: виявити більш важливі звуки, від яких залежить загальне забарвлення акорду, і другорядні. Виходячи з цього, буде вибудовуватися динамічний ансамбль у акорді: звуки, які ускладнюють гармонію і, особливо, що знаходяться в секундовому співвідношенні, повинні бути підкреслені динамічно. Подібні приклади має сенс виокремлювати з розучуваних творів [1].

Третій етап характеризується освоєнням ладових утворень зі змінними звукорядами і симетричних ладів [2; 3]. При зміні звукоряду необхідно зберегти відчуття подібних структур як єдиного цілого з загальною тонікою. Для впевненого співу і запам'ятовування симетричних ладів необхідна навичка швидкого слухового знаходження в них інтонаційно-коригуючих висот. З цією метою пропонується використовувати три прийоми:

- якщо в основі симетричного ладу лежить мажорний або мінорний тривук, його можна трактувати як лад з високими й низькими ступеннями (мажорно-мінорне трактування);
- опора на один з найбільш характерних акордів ладу (наприклад – збільшений тривук у цілотонній гамі);
- поєднання осередків симетричного ладу трактується як швидке зіставлення тональностей у мажорі і мінорі (модуляційне трактування) [3].

Систему тетраходів доречно розширити, додавши ланки з двома півтонами у обсязі зменшеної кварти. Корисним є спів вправ з ланцюжків інтервалів поза ладом. Головний шлях до освоєння хроматичних явищ сучасної музики полягає в розвитку оперативної музичної пам'яті до одноразової фіксації у ній кількох тональних устоїв і в удосконаленні техніки швидкого переосмислення і переінтонування звуків, а також вільне оперування інтервалікою. Для закріплення формування музичного слуху корисними є твори П. Чеснокова «Господи, спаси благочестивья», М. Лебедева «Тропарь Рождеству Христову», Н. Львова «Вечери твоя тайныя», Р. Леденцова «Хвалите имя Господне».

Останній етап – знайомство з найбільш характерними типами мелодійних «формул» музики ХХ століття: новоакордова й широко-інтервальна мелодика, асиметричний і ламаний хроматизм [4]. Наприклад, в асиметричному хроматизмі присутні збільшена прима (хроматичний півтон), мала секунда (діатонічний) і велика секунда – три інтервали. Ключовим моментом тут є виховання почуття інтонаційної перспективи, що дозволяє передчути і подумки «збирати» в акорди новоакордову мелодіку, а також інтонувати інтервалів поза ладу за системою П.Г. Чеснокова [3].

Таким чином, можна зробити висновки, що проблеми, виникаючі в процесі роботи навчального хорового колективу над духовними хоровими творами, які пов'язані з нерівномірною довузівською підготовкою майбутніх учителів музики, вирішуються на основі застосування певних педагогічних умов, впровадження поступового ускладнення репертуару, відправною точкою

якого є «класика» духовної музики, організація поетапного опрацювання означених творів із застосуванням адекватних методів роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Віла-Боцман О.П. Засвоєння сучасної музичної мови в процесі роботи з навчальним хором педагогічного університету/ О.П. Віла-Боцман// Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. - 2010. Випуск 34. - С. 86-92.
2. Карасева М. В. Современное сольфеджио / М. В. Карасева. - М. : Музлит, 1996. - 104 с.
3. Карасева М. В. Теоретические проблемы современного сольфеджио : автореф. дис. ...канд. искусствоведения : 17.00.03 / М. В. Карасева. — М., 1988. - 22 с.
4. Коновалова І.Ю. Особистісно-стильові детермінанти хорової творчості Л.В. Дичко/ Л.В. Дичко// ХДАК, Культура України, 2014. Випуск 47. - С. 220-230.
5. Осадчая Т.В. Формирование навыков управления хором у будущих учителей музыки Матеріали XV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД». Т.В.Осадчая, Линь Тенфей // Збірник наукових праць. - Переяслав-Хмельницький, 2013 р., - С. 64-67.
6. Соколова А.В. Навчально-методичне забезпечення як складова диригентсько-хорової підготовки вчителів музичного мистецтва Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». - Харків, 2014. - Вип. - № 46.
7. Федюра С.А. Хорове виконавство на сучасному етапі / С.А. Федюра / Психолого-педагогічні науки. - 2013. - №1.
8. Шатова І.О. Стильові основи Одеської хорової школи : Автореф. дис... канд. мистецтвознав. /І. О. Шатова; Одес. держ. муз. акад. ім. А.В.Нежданової. - Одес., 2005. - 16 с. - укр.

STAGES AND WORKING METHODS FOR SACRED CHORAL WORKS

Lesnik Olena, Naku Anastasiya, Radyushina Scillana.

Abstract. *The educational chorus “Academy” of institute of arts of pedagogical university has to be one of the most effective forms of all-musical development of students. It gives an opportunity to bring up specialists who could not only operate freely the knowledge and skills acquired in the course of study, but creatively use the best achievements of pedagogical science of musical art. The system of music education, in particular conductor’s and choral training, not always fully meets the modern requirements that substantially is confirmed by depreciation of world and domestic musical and choral inheritance. Therefore, especially sharply there are questions of updating of repertoire of choral compositions of sacred music for ensuring appropriate conductors and choral education of future music teachers. Authors of the article research this problem from the point of view of high professional demands existing in the city of Odessa, where the skill of performing choirs has a world-top level. Working*

out of suitable forms of systematic training including theoretical and vocal components has been analyzed and shown. Each separate stage of developing vocal and executing abilities has been detailed in the training complex uniting both studies and execution. The recommendations for usage of appropriate choral compositions during the process of improving singing qualities are given. Specific features and devices used by up-to-date Ukrainian and European composers creating sacral music are underlined. The types of sacred music that may be used in the repertoire of an educational chorus for the process of training are revealed.

СТАН СФОРМОВАНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

УДК 378+004+340.143

Бочевар А.Г.

У статті висвітлено результати дослідження щодо виділення критеріїв, показників та рівні сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів.

Ключові слова: критерії, показники, інформаційно-комунікативна компетентність, підготовка юристів.

В статтє выделяются критерии, показатели и уровни сформированности информационно-коммуникативной компетентности будущих юристов.

Ключевые слова: критерии, показатели, информационно-коммуникативная компетентность, подготовка юристов.

The article emphasizes the criteria, indicators and levels of formation the future lawyers' informative and communicative competence.

Key-words: criteria, indicators, informative and communicative competence, lawyers' educating.

Актуальність дослідження зумовлена педагогічною та соціальною значущістю проблеми формування особистості майбутнього юриста, оскільки роль представника юридичної професії у сучасному суспільстві безперечно значна. Для нашої країни ця професія надзвичайно важлива у теперішній час, коли відбувається процес розбудови правової держави в Україні, вдосконалення українського законодавства, посилення правових гарантій захисту різних верств населення і підвищення правосвідомості та правової культури українців.

Вищезазначене визначає особливі вимоги до підготовки представників закону, зміст професійної діяльності яких становить складну, багатокomпонентну систему, складовими якої виступають взаємодія з учасниками правовідносин та безпосередня комунікація з людьми за умов інформаційної насиченості. Актуальність вивчення стану сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів зумовлена й розширенням ринків праці, що висувують нові вимоги щодо професійної підготовки кваліфікованих юристів.